

Dansk landbrugs produktivitet – løsning eller problem?

Niels Kærgård, professor
Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi
Det Natur- og Biovidenskabelige fakultet
Københavns Universitet
nik@ifro.ku.dk

Borgere og kunder

Borgere

Borgerne er lokale

Vælger politikken

Tager lokale miljøhensyn

Interesseret i "bløde" værdier

Kunderne

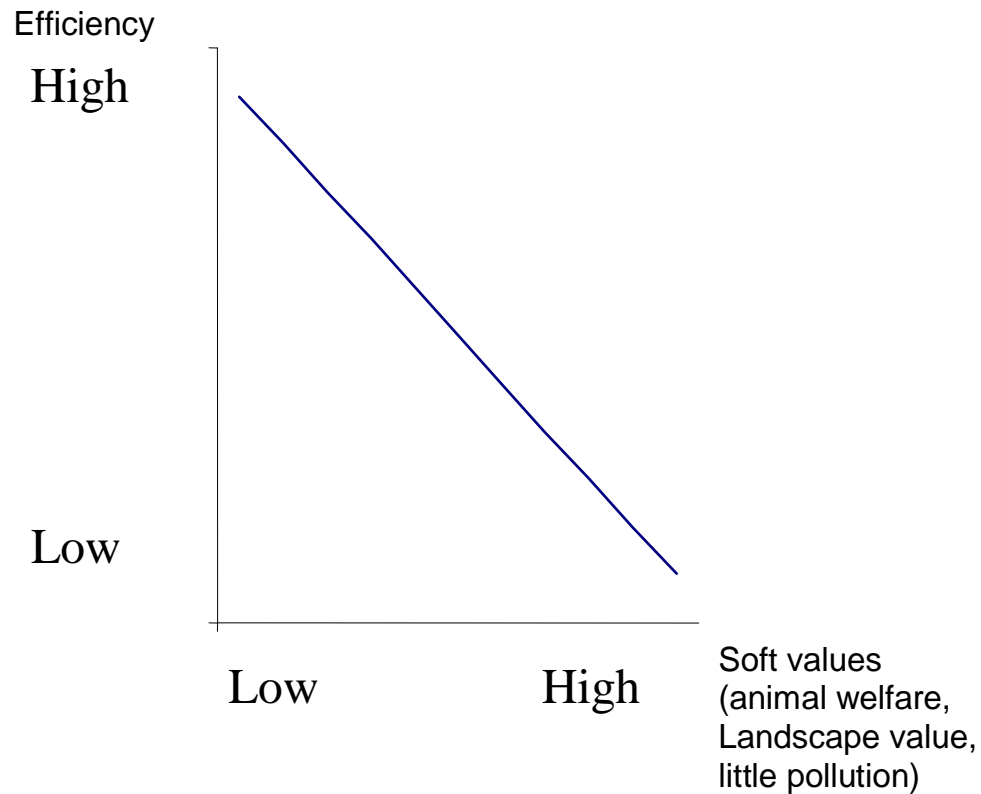
Er internationale

Uinteresserede i lokale danske forhold

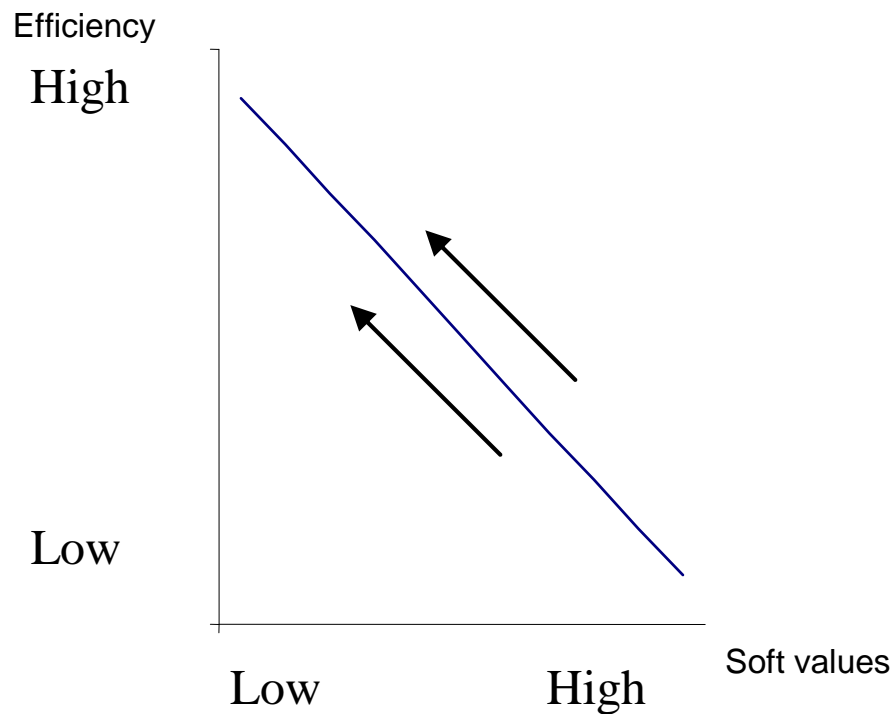
Interesseret i priser og kvalitet

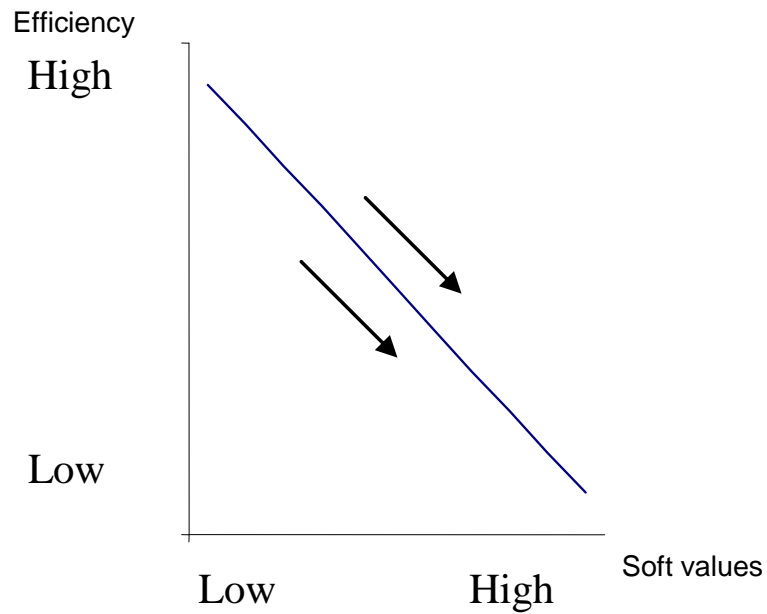
Trade-off mellem effektivitet og bløde værdier

Trend på det internationale fødevaremarked

Trend i den nationale regulering

Både løsning og problem

Det har hele tiden været nødvendigt med en balance mellem lokale, danske hensyn og hensynet til de internationale markeder.

Det, der var: Morten Korch-landbruget 1950

205.000 brug

Gennemsnit:

15 ha

2,5 heste

15 stk kvæg heraf halvdelen køer

16 svin

120 høns

Overkommelig pris for individuel landmand

Risikospredning, og synergi mellem planter, kvæg og svin

Landbrugets betydning: Beskæftigelsen

År	Landbrugets andel af arbejdsstyrken
1900	43 %
1920	37 %
1950	23 %

Landbrugets betydning: Eksporten

År	Landbrugets andel af vareeksport
1900	90 %
1920	73 %
1950	61 %

Landbrugets betydning: Kulturelt & religiøst

Andelsmejeriets skorsten, højskolens borge og de "frie" menigheders kirkespir er i lige grad bevægelsens symboler; uanset om man anlægger økonomiske, kulturelle eller religiøse perspektiver drejer det sig om de samme mennesker. Grundtvigianismen var og forblev gårdmandens religion; det er en mægtig styrke at have rod i en klassebevidst stand, styrket af økonomisk opgang og socialt fællesskab. (Lindhardt, 1978 side 126).

Landbrugets betydning: Politisk

År	Venstres andel af stemmerne ved folketingsvalg
1920 Gennemsnit	35,0 %
1947	27,6 %
1957	25,1 %

Landbrugets betydning: Politisk

Ved valget i 1964 fik venstre 38 folketingsmedlemmer, hvoraf 17 var gårdejere og yderlige 7 var forpagtere, landbrugskonsulenter eller landbrugsskolefolk.

Gårdejer Knud Kristensen var statsminister 1945-47 og gårdejer Erik Eriksen 1950-53.

Landbrugets betydning

Dengang var "borgerne" landbofamilier.

"Når Landbruget har penge, har vi alle penge".

Sådan er det langt fra længere; radikale strukturændringer.

Strukturudviklingen og dens årsager

**Høje lønninger, kapital billigere end
arbejdskraft**

**De store maskiner; traktorer mejetærskere,
malkeanlæg, malkerobotter,
udmugningsanlæg, fodringsanlæg**

Strukturudviklingen: Voksende brugsstørrelse

	Antal landbrug	Gennemsnitligt areal, ha
1946	208.100	15,3
1960	196.100	15,8
1980	114.200	25,3
1995	66.200	40,6
2000	52.700	49,7
2008	41.836	63,0

Strukturudviklingen: Specialisering

År	1970	1990	2007
Hverken svin og kvæg	11	35	53
Med svin, uden kvæg	16	19	12
Med kvæg, uden svin	5	28	31
Både svin og kvæg	68	18	4
Totalt	100	100	100

Svin, den store success

Antal svin i Danmark, 1000 stk.

1881	527
1903	1,457
1923	2,855
1933	4,477
1953	4,310
1963	7,334
1973	8,929
1983	9,253
1993	11,568
2003	12,949

Landbrugets betydning i dag I

Hvor landbruget for en generation eller to siden var helt central for det danske samfund, økonomisk, politisk og kulturelt, så er det langt fra sådant i dag.

Landbrugets betydning i dag II

Økonomisk: 1½ % af bruttonationalproduktet, 2 % af beskæftigelsen, 13 % af vareeksporten, 8 % af vare- og tjenesteeksporten.

Fødevareklyngen dog omkring det dobbelte

Politisk: Der er ingen landmænd i Venstres Folketingsgruppe.

Kulturelt: Det lokale liv (skoler, kommuner, biblioteker) i landdistrikterne er flyttet til de større provinsbyer.

Hvad er tilbage?

Landbruget er stadig langt den største forvalter af det danske areal

Selvejet er stadig central for kulturen i landbruget

Arealanvendelsen i Danmark

	Arealfordeling i %
Landbrugsareal	66,3
Skove	12,2
Overdrev, heder, klit m.v.	3,4
Vådområder, søer m.v.	6,8
Kunstige overflader (byer, veje m.v.)	9,8
Uklassificerede arealer	1,5
I alt	100

Kilde: Statistisk Årbog 2014

Selvejet: Strukturen

Omkring 11.000 store heltidsbedrifter

**Specialiserede – planter, svin eller kvæg, evt
kun smågrise eller fedesvin**

Stor maskinpark

**Stor bestand af deltids- og fritidslandbrug af
bedre stillede byboer**

Selvejet og selvudbytning

Givet fuld forudseenhed og rationelle beslutninger bestemmer landmændene selv deres indkomst via købsprisen

Er de utilfredse med indkomsten, skal de ikke købe til den pris

Landmandens indkomst = Driftsoverskud – rente af fremmedkapital

Fremmedkapital = Købspris – Egenkapital

Landmandens indkomst = Løn til ejer og forrentning af egenkapital

Den lave indkomst er betaling for selvstændighed

Fremtiden: Forrentningen af dansk landbrug

År	Forrentningsprocent	Lønningsevne kr. pr. arbejdstime
2000	2,8	101
2001	3,5	114
2002	0,8	52
2003	0,3	42
2004	0,8	52
2005	1,4	57
2006	2,4	88
2007	0,7	11
2008	0,4	-8
2009	-0,9	-156
2010	1,7	24
2011	2,1	55
2012	3,6	154

Landbruget som almindelig erhverv

Nu adgang for selskaber til køb af landbrugsejendomme (tilførsel af kapital fra Pensionskasser og udenlandske investorer).

Givet fuld forudseenhed og rationelle beslutninger bestemmer landmændene selv deres indkomst via købsprisen, og den har altså været lav.

Eksterne investorer vil normalt have højere forrentning

Kommer ikke af med gælden på den måde (ca. 350 milliarder)

Kan selvejet så overlever?

Måske, men:

**150 ha a 150.000 kr er 25 millioner kr
+ Maskiner og besætning**

**Hvem har 30 millioner kr. til at
investere i selvejet?**

Brugene blevet for store til selvejet?

Konklusion

Dilemmaet mellem effektivitet og bløde værdier er forstærket efter landbruget ikke længere sætter dagsordenen.

Landbrugets økonomiske betydning er ikke afgørende, men landbruget som areal- og miljøforvalter er helt afgørende. Vægten skiftet fra løsning til problem.

Vi har ikke fundet en ny model for struktur og ejerform – for store bedrifter til selvejet.

Vi har et Udkantsdanmark-problem, men landbrugets beskæftigelse er for lille til at være en del af løsningen.

